

Moliya bank va sug'urta

F.Umrzoqov

Ilmiy rahbar: N.A.Mamadalieyva

Annotatsiya: Ushbu maqolada, zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida moliya investitsiya jarayonlarini faollashtirishda muhimligi orin olgan bo'lib, korxonalar o'z moliyaviy resurslari hisobidan ishlab chiqarishni kengaytirishi, innovatsion texnologiyalarni joriy eta olishi va raqobatbardoshlikni oshirishi, shuningdek, moliya bozori orqali kapital harakati tezlashuvi, investorlar uchun qulay muhit yaratilishi va iqtisodiy o'sish rag'batlantirilishi o'rganilgan.

Kajit so'zlar: moliya, rivojlanish, kategoriya, munosabat, soliq, iqtisodiy taraqqiyot, pul, ish haqi, yaim, tashkil etish, bank, tizim, subsidiya, transferlar, Tovar, innovatsiya

Finance, banking and insurance

F.Umrzokov

Scientific supervisor: N.A.Mamadalieva

Abstract: This article examines the importance of finance in activating investment processes in a modern market economy, allowing enterprises to expand production at the expense of their financial resources, introduce innovative technologies and increase competitiveness, as well as accelerate the movement of capital through the financial market, create a favorable environment for investors and stimulate economic growth.

Keywords: finance, development, category, attitude, tax, economic development, money, wages, GDP, organization, bank, system, subsidy, transfers, Goods, innovation

Ma'lumki, Moliya iqtisodiy kategoriyalardan biri bo'lib, u jamiyatda pul munosabatlarining rivojlanishi natijasida shakllangan. Moliya davlatning paydo bo'lishi, tovar-pul munosabatlarining kengayishi hamda ijtimoiy mehnat taqsimotining chuqurlashuvi bilan uzviy bog'liqdir. Tarixiy jihatdan moliya dastlab davlat xazinasini shakllantirish, soliqlar yig'ish va harbiy hamda ijtimoiy xarajatlarni qoplash vositasi sifatida namoyon bo'lgan. Iqtisodiyot taraqqiy etishi bilan moliya tizimi murakkablashib, davlat moliyasi, korxona moliyasi, bank va sug'urta tizimi hamda moliya bozori kabi tarkibiy qismlarni o'z ichiga olgan keng qamrovli tizimga aylangan.

Ilmiy nuqtai nazardan moliya - bu jamiyatda yaratilgan yalpi ichki mahsulot va milliy daromadni pul shaklida shakllantirish, taqsimlash va qayta taqsimlash jarayonida yuzaga keladigan iqtisodiy munosabatlar majmuidir. Bu ta'rifdan ko'rinib turibdiki, moliya oddiy pul muomalasi emas, balki pul fondlarini maqsadli shakllantirish va ulardan foydalanish bilan bog'liq iqtisodiy munosabatlarni ifodalaydi. Pul muomala vositasi bo'lsa, moliya taqsimlovchi xarakterga ega iqtisodiy kategoriya hisoblanadi.

Moliyaning iqtisodiy mazmuni, avvalo, uning taqsimlash jarayonidagi roli bilan belgilanadi. Jamiyatda ishlab chiqarilgan mahsulot qiymati dastlab birlamchi taqsimlanadi, ya'ni ish haqi, foyda va soliqlar shaklida ajratiladi. Keyingi bosqichda esa qayta taqsimlash amalga oshiriladi. Qayta taqsimlash jarayonida davlat byudjeti shakllantiriladi, ijtimoiy sohalar moliyalashtiriladi, hududlar o'rtasida mablag'lar qayta taqsimlanadi hamda kam ta'minlangan aholi qatlamlari qo'llab-quvvatlanadi. Demak, moliya ijtimoiy adolatni ta'minlash va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashda muhim vosita hisoblanadi.

Moliyaviy nazorat orqali byudjet mablag'larining maqsadli va samarali sarflanishi ta'minlanadi. Bu esa iqtisodiy intizomni mustahkamlash va korrupsiya holatlarining oldini olishga xizmat qiladi. Moliyaviy nazorat davlat organlari, audit tizimi va moliyaviy monitoring mexanizmlari orqali amalga oshiriladi.

Zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida moliya investitsiya jarayonlarini faollashtirishda muhim o'rin tutadi. Korxonalar o'z moliyaviy resurslari hisobidan ishlab chiqarishni kengaytiradi, innovatsion texnologiyalarni joriy etadi va raqobatbardoshlikni oshiradi. Moliya bozori orqali kapital harakati tezlashadi, investorlar uchun qulay muhit yaratiladi va iqtisodiy o'sish rag'batlantiriladi.

Bugungi kunda moliya tizimida raqamlashtirish jarayoni kengayib bormoqda.

Elektron to'lov tizimlari, onlayn banking, moliyaviy texnologiyalar va naqd pulsiz hisob-kitoblarning ortishi moliyaviy operatsiyalarni tezkor va shaffof amalga oshirish imkonini bermoqda. Bu esa iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, moliya jamiyat iqtisodiy hayotining ajralmas qismi bo'lib, u milliy daromadni taqsimlash, iqtisodiy jarayonlarni tartibga solish, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va investitsion muhitni yaxshilashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Moliyaning to'g'ri tashkil etilishi va samarali boshqarilishi mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishining muhim sharti hisoblanadi.

Shuningdek, Moliya tizimi bir qator iqtisodiy funksiyalarni bajaradi, ular orqali jamiyat resurslaridan samarali foydalanish va iqtisodiy barqarorlik ta'minlanadi. Eng muhim funksiyalardan biri taqsimlash funksiyasidir. Bu jarayonda milliy daromad davlat, korxona va aholi qatlamlari o'rtasida taqsimlanadi. Davlat soliqlar, yig'imlar, subsidiya va transferlar orqali markazlashtirilgan mablag'larni shakllantiradi. Ushbu

mablag'lar orqali ta'lim, sog'liqni saqlash, transport, mudofaa va boshqa ijtimoiy sohalar moliyalashtiriladi.

Moliyaning tartibga solish funksiyasi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. Davlat fiskal va pul-kredit siyosati orqali inflyatsiya darajasi, iqtisodiy o'sish sur'ati va bandlik ko'rsatkichlari boshqariladi. Bu jarayonda pul-kredit siyosatini amalga oshiruvchi asosiy institut sifatida O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki faoliyat yuritadi. Markaziy bank milliy valyuta barqarorligini ta'minlash, bank tizimi likvidligini boshqarish va inflyatsiyani nazorat qilish orqali moliya tizimining samarali ishlashini ta'minlaydi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, uning investitsiya jarayonlariga ta'siri bilan namoyon bo'ladi. Korxonalar moliyaviy resurslardan foydalangan holda ishlab chiqarishni kengaytiradi, yangi texnologiyalarni joriy etadi va raqobatbardoshlikni oshiradi. Shu bilan birga moliya bozori kapital harakatini tezlashtiradi va investorlar uchun qulay sharoit yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
2. O'zbekiston Respublikasining "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2021.
3. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2023.
4. Vahobov A.V., Jo'rayev T.S. Moliya. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2019.
5. Shodmonov Sh.Sh., G'afurov U.V. Iqtisodiyot nazariyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
6. O'lmasov A., Vahobov A. Iqtisodiyot nazariyasi. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2017.
7. Abdullayev Yo. Bank ishi. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2018.
8. Rasulov A. Sug'urta ishi asoslari. – Toshkent: Fan, 2016.
9. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti: www.cbu.uz
10. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi rasmiy sayti: www.imv.uz
11. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari: www.stat.uz
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining iqtisodiy islohotlar bo'yicha farmon va qarorlari to'plami. – Toshkent, 2022.
13. Мамадалиева, Н. А., & Суяров, Х. У. (2023). Кончилик саноатида янги технологияни жорий этиш ва унинг иқтисодий самарадорлигини баҳолаш йўли. Science and Education, 4(5), 789-795.

14. Mamadalieva, N. A. (2021). The Importance of Ecotourism for Those Working in the Chemical Industry. *EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY*, 1(1), 1-4.
15. Мамадалиева, Н. А., & Исломова, Р. А. (2022). Кимё Саноатида Ишловчилар Учун Экотуризмнинг Аҳдмияти. *Miasto Przyszlosci*, 30, 65-68.
16. Uzoqov, I. E., & Sayfiddinov, A. A. (2025). Tovarlar barqarorligiga tashish va saqlash sharoitlarining kimyoviy hamda ekologik ta'siri. *Science and Education*, 6(10), 110-113.
17. Uzoqov, I. E., Yusupov, B. B. O. G. L., Nurmatov, B. X. O. G. L., & Imankulova, G. Y. Q. (2025). E-Learning: Unpacking the Theories and Methodologies for Effective Digital Education. *Science and Education*, 6(6), 726-729.
18. Узоков, И. Э., & Иманкулова, Г. Е. (2025). Теория и методика электронного образования в технических университетах. *Science and Education*, 6(6), 799-801.
19. Karimkulov, K. M., Uzaqov, I. E., Yusupov, B. B. O. G. L., & Abdumannobova, D. M. Q. (2024). Qahva turlari, kimyoviy tarkibi va ishlab chiqaruvchi kompaniyalarni tahlili. *Science and Education*, 5(2), 184-191.
20. Karimkulov, K. M., Uzaqov, I. E., & Abdumannobova, D. M. Q. (2024). Kofening turlari, kimyoviy sifatini aniqlash va tasniflash usullari. *Science and Education*, 5(2), 166-176.
21. Uzaqov, I. E., Xamroxonova, S. J. R. Q., Ro'Zimova, M. M. Q., & Uzoqova, Z. A. Q. (2024). Orol dengizini qurishidan kelib chiqadigan global muammolar va yechimlar. *Science and Education*, 5(2), 77-83.
22. Сарикулов, М. Х., Узаков, И. Э., Куйбаков, Б. Б., & Хунаров, А. М. (2023). Роль воспитания в формировании гармонично развитого поколения. *Science and Education*, 4(6), 554-560.
23. Israilova, H. M., & Uzoqov, I. E. (2023). Oliy o'quv yurtlarida sog'lom turmush tarzi haqida ta'lim berishning o'ziga xos xususiyatlari. *Science and Education*, 4(11), 224-231.
24. Uzoqov, I. E., Lapasova, Z. K., & Jabborxonova, G. A. K. (2022). Oziq-ovqat mahsulotining xavfsizligi: muammolar va yechimlar. *Science and Education*, 3(7), 41-52.
25. Sarikulov, M. X., Uzoqov, I. E., & Lapasova, Z. K. Q. (2022). Oliy ta'lim muassasalarida yosh kadrlarni sifatli inklyuzif o'qitishni rivojlantirish va yetuk kadrlarni tayyorlash. *Science and Education*, 3(6), 784-788.
26. Karimkulov, Q. M., Uzoqov, I. E., Sarikulov, M. X., & Xursanova, M. Y. (2022). Oziq-ovqat mahsulotlarini sifatini aniqlash va tasniflash usullari. *Science and Education*, 3(9), 157-161.